

”Det är ett föräldraprojekt, men det är barnen vi vill hjälpa”

Som tolvåring kom hon från Somalia till Danmark, öppnade alla sinnen och lärde sig den nordiska världen. Idag förmedlar Samsam Elmi de kunskaperna till föräldrar med somalisk bakgrund i Stockholms förorter.

Text: Katarina Bjärvall Foto: Ulrica Zwenger

Det ringer in efter lunchrasten. Den redan höga ljudnivån utanför Gullingskolan i Tensta nordväst om Stockholm stiger ytterligare några skärande decibel. Fotbollskillarna stormar bort från den soliga planen, andra barn hoppar av gungorna eller ringlar ner från klätterställningarna för att rusa in. Skolgården tystnar.

Mot strömmen kommer en flicka i rosa mössa sparkande på en fotboll. Hon och tre andra tjejer från särskolan springer ut över det lysande gröna

plastgräset och formerar sig runt det ena målet. Så tar flickan i rosa mössa sikte och skjuter bollen – i mål.

Ibland träffar man så rätt att det sjunger om det, men ofta är det inte så lätt att vara barn. Särskilt inte i ett förhållandevis fattigt område.

Och det är inte heller lätt att vara förälder. Många föräldrar med bakgrund utanför Sverige kämpar med att hitta rätt sätt att vara förebilder för sina barn, att sätta gränser och samtidigt öppna dörrar till ett tryggt vuxenliv. Att veta vilken ström man ska följa och vilken man ska våga gå emot.

SAMSAM ELMI

Uppväxt: Somalia och
Ålborg, Danmark

Yrkesval: Socionom och
boendestödjare

Aktuell: Kursledare på en
föräldrautbildning
för somaliska föräldrar

Min pappa sa till mig att läsa allt, på vilket språk som helst. Men jag tycker det är viktigast att läsa på svenska, för att lära sig nyanserna i språket, säger Samsam Elmi, föräldrautbildare.

För föräldrar med somalisk bakgrund har det ändå blivit snäppet lättare det senaste året, om de har tagit del av Somaliska riksförbundets föräldrautbildning. Tack vare pengar från Allmänna arvsfonden har omkring 200 föräldrar i Stockholm, Göteborg och Borlänge fått kunskaper om allt från FN:s barnkonvention till hur man kan leka med sina barn.

Föräldrautbildaren Samsam Elmi har hållit i kurserna i Stockholmsområdet.

– Det är ett föräldraprojekt, men det är inte föräldrarna det handlar om. Det är barnen vi vill hjälpa, säger hon när vi går genom Tensta

mot ett lugnt promenadstråk i utkanten av miljonprogramsområdet.

Hon är själv född i Somalia. Hennes pappa flyttade till Danmark och när hon var tolv flyttade mamman efter med Samsam och hennes fem yngre syskon – till Ålborg på Jylland, säger hon och hennes danska uttal slår plötsligt igenom.

Samsam började i skolan för första gången i sitt liv.

– Det var väldigt hårt. Vi kom från ett land i krig till ett av världens mest avancerade länder. Jag kunde inte språket och inte kulturen. Jag blev tyst. Observerade och försökte lära mig.

Vad var konstigast?

– Allt! Inget var normalt för mig.

Hur klarade du det?

– Jag var stark psykiskt. Eftersom jag är äldst av syskonen har jag alltid varit pappas och mammas extra arm.

Skolan låg i Ålborgs allra mest välbärgade kvarter, motsvarigheten till Stockholms Östermalm. De sex barnen var de enda med somalisk bakgrund.

– Vi var en fattig invandrarfamilj och de andra barnen hade 13 rum hemma. Fast det förstod jag inte förrän efteråt. Om det hade varit i Afrika och jag hade varit som de – rik – så hade jag velat visa det. Där möts rika och fattiga aldrig. I den nordiska kulturen såg jag inga skillnader mellan direktörernas barn och underklassen. Det är något jag älskar.

Tänker du så nu, att det inte är några skillnader?

– Nej! Nu när jag har läst sociologi vet jag ju att det inte är så.

Hon har en kandidatexamen i sociologi och en master i socialt arbete, så hon vet allt om vilka strukturer som skapar och upprätthåller klasskillnader.

Avgörande för Samsam Elmi blev sista terminen i årskurs 9, när hon fördjupade sig i H C Andersens

samling av sagor, på danska "eventyr".

– Jag förstod inte det ordet, så jag ägnade mig åt att försöka analysera innebörden av det. När jag förstod det gjorde det stort intryck på mig. Och

sedan har hela mitt liv blivit ett äventyr.

Efter sin utbildning – och efter sjutton år i Danmark – flyttade hon till Sverige. För kärlekens skull. Genom gemensamma vänner hade hon träffat en skåning med somalisk bakgrund som bodde i Tensta.

Nu lever familjen ett annat sorts äventyr: ett mallat liv med två barn på sex och fyra år och två heltidsjobb. Ja, Samsam Elmi jobbar faktiskt mer än heltid, hon har en anställning som boendestödare på 80 procent och uppdraget som familjeutbildare är på 25 procent. Och nu ska hon vidareutbilda sig genom att komplettera sina danska examina med kunskaper om svensk socialtjänstlagstiftning, allt för att få jobb som socionom i Stockholm.

Hur hinner man med barnen när man jobbar så

mycket? En fråga många föräldrar ställer sig. Samsam Elmi svarar som många andra: planering.

– Rutiner och struktur är viktigt i Sverige.

Det är en av de grunder hon förmedlar till de somaliska föräldrarna, att sätta ramar för barnen.

– De kommer ju från en kollektiv kultur, där barnen uppfostras av många, till en kultur där uppfostran är mammans och pappans ansvar.

Skolan lär dem matematik, engelska och fysik, men det är föräldrarna som måste lära dem disciplin och självständighet, att hålla ordning på sina kläder och sina läxor. De signalerna är viktiga.

Deltagarna i föräldrautbildningen har oftast bott tio år eller längre i Sverige. Många är lågutbildade, en del har inte alls gått i skolan innan de kom hit.

Det måste vara svårt att vara förälder här då?

– Mina föräldrar var inte utbildade, men de klarade det. När vi gjorde läxor satt pappa bredvid oss vid bordet, läste tidningen och höll koll. Hela anledningen till att han tog oss till Danmark var ju att vi skulle få utbildning.

Även lågutbildade föräldrar kan alltså ge sina barn förutsättningar att lära sig. Till exempel genom att möblera om hemma. Om man bor trångt, kanske med fem eller sju barn i en trea, så måste man tänka nytt.

– Många har begränsade resurser men vill ändå ha ett rum där de håller fint för att kunna ha gäster hemma. Glöm det! Gör bordet i vardagsrummet till skrivbord åt barnen. Bjud in dem så att de känner att här kan de göra läxorna.

En hel del av de problem somaliska föräldrar möter har de gemensamt med alla föräldrar i Sverige. Det gäller till exempel kampen för att locka barnens blickar bort från skärmtekniken.

– Många tycker att det är svårt, men då säger jag att "kan andra så kan ni också". Men man kan inte ta bort mobilen från en femtonåring. Man måste börja tidigt, när de är ett år. Och man får inte vara eftergiven.

Att söka och ta emot extra hjälp från skolan, socialtjänsten eller BUP är också svårt för många föräldrar, oavsett bakgrund. Men det blir inte lättare om man kommer från ett land där myndigheter förtrycker medborgarna och många tjänstemän är korrupta.

"Bjud in dem så att de känner att här kan de göra läxorna."

En del föräldrar med somalisk bakgrund är till och med oroliga för att socialtjänsten ska omhänderta barnen på grund av kulturella skillnader och missuppfattningar. Rädslan för att bli missförstådd gör att de inte vågar engagera sig i barnens skolarbete.

– Många är passiva för att de är rädda. Men jag är mycket bestämd: ”Du skadar ditt barn om du inte tar emot hjälp.”

All rädsla är inte helt obefogad. Många föräldrar med somalisk bakgrund upplever att lärare och andra behandlar dem fördomsfullt, inte tar dem på allvar och tar för givet att de begränsar flickors frihet. En till synes oskyldig kommentar kan kännas

som ett misstroende, till exempel när en lärare frågar föräldrar om deras dotter kan få följa med på en klassresa.

– Varför skulle hon inte kunna det? Men det där är dubbelt, för en del fördomar stämmer, det finns familjer som inte ger tjejerna frihet.

Detta är ett tema Samsam Elmi tar upp under kursen. Då är perspektivet att pojkar och flickor ska behandlas lika. I det ingår också att de ska förväntas ta lika stort – eller litet – ansvar hemma. Idag är det inte ovanligt att föräldrarna förväntar sig mer av flickorna. Det får genomslag i skolan, där pojkar ofta får det svårare eftersom de har för låga förväntningar på sig, säger Samsam Elmi.

Hennes egen pappa krävde alltid lika mycket av sönerna som av döttrarna. Idag har alla sex barnen högskoleutbildning och jobb.

Barns ansvarstagande är ett moment som har krävt mer tid än planerat under kursen. Balansgången är svår.

– Att barnen ska hjälpa till får inte slå över i att de tar ett föräldraansvar och till exempel börjar sköta kontakter med sjukvården eller Försäkringskassan. Barn ska vara självgående men inte ta rollen som små föräldrar.

I Samsam Elmis pedagogik ingår att hon berättar mycket om sig själv och om sina barn, framför allt om sin sexåriga dotter som har diagnoserna adhd och autism.

– Jättemånga barn här i Tensta har diagnoser, fast inte alltid på papper.

Många föräldrar blir vilsna när de märker barnens koncentrationssvårigheter, talproblem eller ovilja att knyta an till andra människor.

– Jag säger till dem att ”ditt barn är inte sjukt, det är bara hjärnan som fungerar annorlunda”. Och jag försöker få dem att söka hjälp tidigt. De första sju åren i barnens liv är de viktigaste.

Bredvid sig på parkbänken har Samsam Elmi lagt en bok: Martin Forsters *Fem gånger mer kärlek*. Det är en handbok i föräldraskapets konst.

– Martin Forster är så bra! Han förklarar allt väldigt konkret, okomplicerat och pedagogiskt, säger Samsam Elmi och lyser, både av det starka solljuset som reflekteras från boksidorna upp i hennes ansikte och av de betydelsefulla orden hon möter i boken.

Böcker är viktigt, det betonar hon för föräldrarna under kursen. Även om man inte läser så mycket behöver man ha böcker hemma för att visa barnen värdet av läsning. Och varje dag ska man hitta åtminstone tio minuter när man sätter sig ner med barnen – vid det där bordet som man har reserverat för studier – och antingen läser eller skriver med dem.

Nyligen träffade Samsam Elmi en grupp tjejer med somalisk bakgrund som hade alldeles ovanligt nyanserade svenska ordförråd.

– Det visade sig att de läste väldigt mycket. Jag tänkte: Wow!

Själv har hon, som hon säger, ett helt bibliotek hemma – hon har till exempel sparat all sin kurslitteratur. Hur många böcker har hon? Ingen aning, säger hon, men de är säkert värda 40 000 kronor.

Vilken bok tycker hon allra mest om? Svår fråga det också, men Samsam Elmi svarar med en kursbok från socionomutbildningen: *Perspektiv på sociala problem* av Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Anna-Karin Andershed, Henrik Andershed och Gunvor Andersson.

Och, lägger hon till, Majgull Axelssons *Jag heter inte Miriam*.

– Fast den har jag inte läst än. Jag har köpt den och snart ska jag läsa den, säger hon med ett skrat och skyndar hem till sin tvättid. ■

”Även om man inte läser så mycket behöver man ha böcker hemma för att visa barnen värdet av läsning.”

Samsam Elmi skriver då och då artiklar i somaliska tidningar. Ett tema kan vara värdet av starka samhällsinstitutioner, något som inte är självklart för de läsare som har sin bakgrund i en nomadkultur.